

**СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ
ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

Колосовська В.В. Сутність професійно-педагогічної компетентності викладачів фізичного виховання вищих навчальних закладів

Стаття присвячена сутності професійно-педагогічної компетентності викладачів фізичного виховання вищих навчальних закладів. Актуальність статті полягає у реалізації сучасних напрямів підвищення ефективності навчально-виховного процесу, де важливу роль відіграє компетентний працівник освітньої галузі. Звертається увага на складові професійно-педагогічної компетентності викладачів фізичного виховання, які мають специфічні особливості та потребують дослідження. Розкрито зміст базових понять. У процесі наукових досліджень виявлено, що термін «компетенція» тлумачиться як певне коло знань, умінь і навичок, необхідних для здійснення відповідної діяльності. Підтверджено, що термін «компетентність» визначається як готовність до використання набутого теоретичного та практичного досвіду, а також прагнення постійного самоудосконалення. Встановлено, що сутність професійно-педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу характеризується наявністю таких основних складових, як спеціальна, методична та психолого-педагогічна компетентність, які спрямовані на ефективне використання здоров'зберезувальних технологій у навчально-виховному процесі.

Ключові слова: професійно-педагогічна компетентність, викладачі, фізичне виховання.

Колосовская В.В. Сущность профессионально-педагогической компетентности преподавателей физического воспитания высших учебных заведений

Статья посвящена сущности профессионально-педагогической компетентности преподавателей физического воспитания высших учебных заведений. Актуальность статьи заключается в реализации направлений повышения эффективности учебно-воспитательного процесса, где важную роль играет компетентный работник образования. Обращается внимание на составляющие профессионально-педагогической компетентности преподавателей физического воспитания, которые имеют свои специфические особенности и требуют исследования. Раскрыто содержание базовых понятий. В результате исследований выявлено, что термин «компетенция» толкуется как определенный круг знаний, умений и навыков, необходимых для осуществления соответствующей деятельности. Подтверждено, что термин «компетентность» определяется как готовность к использованию приобретенного теоретического и практического опыта, а также стремление к постоянному самосовершенствованию. Установлено, что сущность профессионально-педагогической компетентности преподавателя высших учебных заведений характеризуется наличием таких основных составляющих как специальная, методическая и психолого-педагогическая компетентность, которые направлены на эффективное использование здоровьесберегающих технологий в учебно-воспитательном процессе.

Ключевые слова: профессионально-педагогическая компетентность, преподаватели, физическое воспитание.

Kolosovska Vladlena. The essence of professional and pedagogical competence of teachers of physical education of a higher educational institutions

The article is dedicated to the essence of professional and pedagogical competence of teachers of physical education of a higher educational institutions. Its relevance lies in the implementation of modern directions of increasing the efficiency of the educational process, which necessitates the need to focus the efforts of teachers of higher education institutions on comprehensive self-improvement, which envisages the enrichment of their own scientific and methodological experience, individual psychological growth, maintenance of physical capacities. Attention is drawn to the components of the professional and pedagogical competence of a teacher of a higher educational institution and their difference in professional direction. It is noted that the organization of the educational process in the discipline of physical education has a number of specific features. The importance of the widespread use of health-saving technologies in the teaching of physical education is emphasized in the article. The contents of the basic concepts are also disclosed. The difference between the essence and structure between the content of the concept of “competence” and “competence” is clarified. As a result of the analysis of scientific works it is revealed that the term “competence” is interpreted as the competence of a teacher of a higher educational institution, including a set of scientific and methodological knowledge, professional skills, as well as value orientations necessary for the implementation of the educational process. It is confirmed that the competence of the teacher of higher education is an integrative formation of personality, which determines the willingness to implement specialized knowledge, skills, as well as the desire for continuous personal and professional self-improvement, focused on the implementation of effective educational social process. It is established that the essence of professional-pedagogical competence of a teacher of a higher educational institution is characterized by the presence of such basic components as: special, methodical and psychological-pedagogical. The above components are aimed at the effective use of health-saving technologies in the educational process.

Key words: professional and pedagogical competence, teachers, physical

education

Постановка проблеми

Сучасний розвиток освіти в Україні спрямований на оновлення системи професійної підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах. На сьогоднішній день багато праць присвячено різноманітним напрямкам підвищення ефективності навчально-виховного процесу. Але неодмінно важливим елементом реалізації наукових, методичних та педагогічних завдань є особистість викладача. У даному випадку йдеться про фахову компетентність.

У посібнику «Професійно-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу», укладачем якого є І.Л. Холковська, звертається увага на те, що попит загальноєвропейського простору зорієнтований «на високий професіоналізм та креативність фахівця, здатного працювати в системах, що постійно трансформуються, збільшуються. Відтак, у сучасних умовах актуальними стають поняття «компетенція» і «компетентність», які визначають якість освіти» [9, с. 5].

Слід зауважити, що складові професійно-педагогічної компетентності викладачів вищих навчальних закладів різняться за фаховим спрямуванням. Так, у процесі організації навчально-виховного процесу з дисципліни фізичне виховання є ряд специфічних особливостей. Однією із важливих вимог щодо викладання вищезазначеної дисципліни є широке використання здоров'язберезувальних технологій. Також останнім часом багато уваги приділяється новим підходам, методам та формам роботи, спрямованим на підвищення мотивації фізичних занять і спорту серед студентської молоді. Під впливом сучасних інновацій виникає необхідність у зосередженні зусиль викладачів вищих навчальних закладів на всебічному самоудосконаленні, яке передбачає збагачення власного науково-методичного досвіду, індивідуальне психологічне зростання, підтримання рівня фізичних можливостей. Безперервний шлях розвитку особистості фахівця є запорукою підвищення ефективності організації

навчальної та позанавчальної роботи з фізичного виховання. Враховуючи актуальність висвітлених положень, вважаємо за потрібне розглянути питання щодо професійно-педагогічної компетентності викладачів фізичного виховання вищих навчальних закладів з позиції сучасного контексту.

Вивчення науково-методичної літератури показало, що проблемі компетентності викладачів вищих навчальних закладів приділяється багато уваги. Різні аспекти даного питання досліджували Г.П. Грібан, А.О. Давідчук, Н.І. Мачинська, В.Н. Петренко, С.О. Сисоєва та інші науковці.

Метою роботи є розкриття сутності професійно-педагогічної компетентності викладачів фізичного виховання вищих навчальних закладів.

У праці, укладачем якої є І.Л. Холковська, вказується, що «деякі дослідники вважають, що терміни «компетенція» і «компетентність» є синонімами, інші вважають, що вони є різними за своєю структурою та сутністю» [9, с. 6].

Суперечність наукових поглядів надає підстави розкрити сутність поняття «компетенція».

Аналіз психолого-педагогічної літератури, свідчить про те, що поняття «компетенція» визначається по-різному. Його тлумачать як: «коло повноважень певної організації, установи або особистості, які у межах своєї компетенції можуть бути компетентними чи некомпетентними з певних питань, у певних сферах діяльності» (В. Волканова) [2, с. 32]; «деяка відчужена, наперед задана вимога до підготовки особистості (властивості або якості, потенційні здатності особи), наперед задана вимога щодо знань та досвіду діяльності у певній сфері» (М. Головань) [3, с. 29]; «готовність людини до мобілізації знань, умінь і зовнішніх ресурсів для ефективної діяльності в конкретній життєвій ситуації» (О.О. Крисанова) [125, с. 146]; «добра обізнаність у чомусь; коло

повноважень певної організації, установи чи особистості; загальна здатність, що базується на знаннях, досвіді, цінностях і здібностях, які набуті завдяки навчанню» (О.Є. Садівник) [220, с. 35].

Таким чином, проведений аналіз доводить, що компетенції викладачів вищих навчальних закладів включають у себе сукупність науково-методичних знань, професійних умінь і навичок, а також ціннісних орієнтацій, необхідних для здійснення навчально-виховного процесу.

Розглянемо сутність поняття «компетентність».

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що поняття «компетентність» визначається по-різному. Його тлумачать як: «не тільки компонент професіоналізму, але і одну з його верхівок на шляху безперервного професійно-особистісного розвитку і самовдосконалення фахівця» (Е.І. Брякова) [1, с. 27]; «специфічна здатність, необхідна для ефективного виконання конкретної дії у певній галузі, яка вимагає вузькоспеціалізованих знань, певних предметних навичок, способів мислення, а також розуміння, відповідальності за свої дії; поінформованість, обізнаність у певній галузі» (В. Волканова) [2, с. 34]; «інтегративне утворення особистості, що інтегрує в собі знання, уміння, навички, досвід і особистісні властивості, які обумовлюють прагнення, здатність і готовність розв'язувати проблеми і завдання, що виникають в реальних умовах» (М. Головань) [3, с. 29]; «здатність успішно відповідати на індивідуальні та соціальні потреби, діяти та виконувати поставлені запитання» (О.Є.Садівник) [10, с. 35]; «складну інтегративну якість особистості, що зумовлює готовність здійснювати деяку діяльність, причому йдеться не про окремі знання або вміння і навіть не про сукупність окремих процедур діяльності, а про властивість, що дає можливість людині здійснювати діяльність цілісно» (Є. Соф'янц) [11, с. 65].

Аналіз науково-педагогічних праць, який провела Г.В. Мельниченко,

свідчить про те, що поняття «компетентність» визначають так: «компетентну людину як освічену, авторитетну в певній галузі» (С.Ю. Ожегов); специфічна здібність, яка дозволяє ефективно вирішувати типові проблеми і завдання, що виникають у реальних ситуаціях повсякденного життя; вміння вирішувати окреслене коло завдань у професійних видах діяльності» (А. Бодальов) [5, с. 73].

Л.Є. Петухова визначає поняття «компетентність» як «здатність та усвідомлена готовність особистості до реалізації набутої системи знань, умінь, навичок і прагнення розв'язання актуальних завдань у конкретних умовах з передбачуваними можливими наслідками та відповідальністю за свої дії» [8, с. 11].

Узагальнюючи погляди науковців, можна констатувати той факт, що компетентність викладачів вищих навчальних закладів є інтегративним утворенням особистості, яке визначає готовність реалізовувати спеціалізовані знання, уміння та навички, а також прагнення до постійного особистісного та професійного самоудосконалення, орієнтовані на здійснення ефективного освітнього процесу відповідно до сучасних соціально-економічних реалій.

Розглянемо сутність поняття «професійно-педагогічна компетентність».

В. Волканова визначає професійно-педагогічну компетентність як «знання педагогіки як основи професіоналізму, вимог до методики викладання предмета; уміння визначати та конструювати сучасні педагогічні проекти» [2, с. 36].

Г.В. Мельниченко зазначає, що «аналіз літератури показує, що визначити термін «професійно-педагогічна компетентність» досить важко, адже він поєднує у собі багато різних властивостей особистості. Тому не випадково в психолого-педагогічній літературі поряд з цим терміном уживаються суміжні з ним поняття «педагогічна культура», «педагогічна освіченість» та ін. (С.О. Рябушко, О.В. Волошенко)» [5, с. 73].

Нам імпонує думка В. Пелагейченко. До основних компонентів професійно-педагогічної компетентності науковець відносить: «спеціальну компетентність, яка включає знання та досвід діяльності в межах навчальної дисципліни, що викладається педагогом; методичну компетентність, що передбачає володіння методами навчання та вміння застосовувати їх у навчальному процесі; психолого-педагогічну компетентність як: знання основ педагогіки і психології, вміння будувати педагогічно доцільні взаємини зі студентами тощо; диференційно-психологічну компетентність, що вимагає вмінь виявляти особистісні якості, настанови і спрямованість студентів, визначати і враховувати їх емоційний стан, а також грамотно будувати стосунки з керівниками, колегами, студентами; аутопсихологічну компетентність (рефлексії педагогічної діяльності)» [6, с. 56].

Розвиток педагогічної компетентності викладачів фізичного виховання в системі методичної роботи аграрного університету у дослідженні Н.В.Петренко розглядається як «процес, що забезпечує розвиток, саморозвиток, здатність до самовдосконалення викладачів фізичного виховання задля високої якості педагогічної діяльності та забезпечення здоров'язбережувальної функції, який відбувається на університетському, факультетському та кафедральному рівнях» [7, с. 9].

Як бачимо, професійно-педагогічна компетентність викладачів фізичного виховання має свою специфічну структуру. Насамперед вона базується на готовності оптимально вирішувати професійні проблеми і завдання, пов'язані із ціннісним ставленням до здоров'я, методом поєднання власного та передового педагогічного досвіду.

Висновки. У результаті проведеного аналізу науково-педагогічної літератури було виявлено, що поняття «компетентність» і «компетенція» різняться за змістом. У більшості вивчених нами наукових праць термін «компетенція» тлумачиться як певне коло знань, умінь і навичок, необхідних для здійснення відповідної діяльності. Так само

«компетентність» визначається як готовність до використання набутого теоретичного та практичного досвіду, а також прагнення постійного самоудосконалення. Також встановлено, що сутність професійно-педагогічної компетентності викладачів вищих навчальних закладів характеризується наявністю таких основних складових, як спеціальна, методична та психолого-педагогічна компетентність, що спрямовані на ефективне використання здоров'зберезувальних технологій у навчально-виховному процесі.

Список використаних джерел

1. Брякова Е. И. Креативная компетентность педагога / Е.И. Брякова // Профессиональное образование. – 2008. – № 12. – С. 27-28.
2. Волканова В. Компетентність – це... / Валентина Волканова // Директор школи. – 2009. – № 5(29). – С. 32-37.
3. Головань М. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду / Микола Головань // Вища освіта України. – 2008. – № 3. – С. 23-30.
4. Крысанова О. А. Инновационная активность как компетенция современного учителя / О. А. Крысанова // Высшее образование в России. – 2008. – № 11. – С. 145-148.
5. Мельниченко Г. В. Сутність та структура професійно-педагогічної компетентності / Г. В. Мельниченко // Наука і освіта. – 2002. – № 3-4. – С. 72-74.
6. Пелагейченко В. Ключові компоненти компетентності вчителя // Відкритий урок: розробки, технології, досвід. – 2009. - № 2. – С. 55-60.
7. Петренко Н. В. Розвиток педагогічної компетентності викладачів фізичного виховання в системі методичної роботи аграрного університету: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Петренко Наталя

Валеріївна; Київський ун-т ім. Бориса Грінченка. – Київ, 2018. – 22 с.

8. Петухова Л. Є. Теоретико-методичні засади формування інформатичних компетентностей майбутніх вчителя початкових класів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л. Є. Петухова. – Херсон, 2009. – 41 с.

9. Професійно-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: навчальний посібник / за ред. І.Л. Холковської. – Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2017. – 144 с.

10. Садівник О. Є. Ключові компетентності в педагогічній науці і практиці / О. Є. Садівник // Матеріали регіонального науково-практичного семінару «Професійні компетенції та компетентності вчителя» / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2006. – С. 34-37.

11. Соф'янець Є. Зміст та структура професійної компетентності педагогічних кадрів / Є. Соф'янець // Післядипломна освіта в Україні. – 2004. – № 1. – С. 64-70.

REFERENCES

1. Bryakova, E.I. (2008). “Kreativnaya kompetentnost pedagoga”, *Professionalnoe obrazovanie*. no.12, pp. 27-28. [in Russian].

2. Volkanova, V. (2009). “KompetentnIst – tse”... *Direktor shkoli*. no. 5(29), pp. 32-37. [in Russian].

3. Holovan, M. (2008). “Kompetentsiia i kompetentnist: dosvid teorii, teoriiia dosvidu”, *Vyshcha osvita Ukrainy. Series: pedagogy, social work*. no. 3, pp. 23-30. [in Ukrainian].

4. Krysanova, O.A. (2008). “Innovatsionnaya aktivnost kak kompetentsiya sovremennogo uchitelya”, *Vyisshiee obrazovanie v Rossii*. no. 11, pp. 145-148. [in Russian].

5. Melnychenko, H.V. (2002). “Sutnist ta struktura profesiino-pedahohichnoi kompetentnosti”, *Nauka i osvita*. no. 3-4, pp. 72-74. [in Ukrainian].

6. Pelaheichenko, V. (2009). “Kliuchovi komponenty kompetentnosti vchytelia”, *Vidkrytyi urok: rozrobky, tekhnolohii, dosvid*. no. 2, pp. 55-60. [in Ukrainian].

7. Petrenko, N.V. (2018). *Rozvytok pedahohichnoi kompetentnosti vykladachiv fizychnoho vykhovannia v systemi metodychnoi roboty ahrarnoho universytetu: (Teoriia i metodyka profesiinoi osvity: 13.00.04)* Kyivskyi un-t im. Borysa Hrynchenko. [in Ukrainian].

8. Pietukhova, L.Ye. (2009). *Teoretyko-metodychni zasady formuvannia informatychnykh kompetentnostei maibutnykh vchytelia pochatkovykh klasiv: (Teoriia i metodyka profesiinoi osvity: 13.00.04)* Herson. [in Ukrainian].

9. Kholkovska, I.L. (2017). “Profesiino-pedahohichna kompetentnist vykladacha vyshchoho navchalnoho zakladu”, *Vinnytsia: TOV “Nilan LTD”*. [in Ukrainian].

10. Sadivnyk, O.Ye. (2006). “Kliuchovi kompetentnosti v pedahohichnii nauksi i praktytsi”, *Materialy rehionalnoho naukovo-praktychnoho seminaru “Profesiini kompetentsii ta kompetentnosti vchytelia”*. Ternopilskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni Volodymyra Hnatiuka. 2006. (pp. 34-37). Ternopil: Vyd-vo TNPU im. V. Hnatiuka. [in Ukrainian].

11. Sofiants, Ye. (2004)), “Zmist ta struktura profesiinoi kompetentnosti pedahohichnykh kadriv”, *Pisliadyplomna osvita v Ukraini*. no. 1, pp. 64-70. [in Ukrainian].